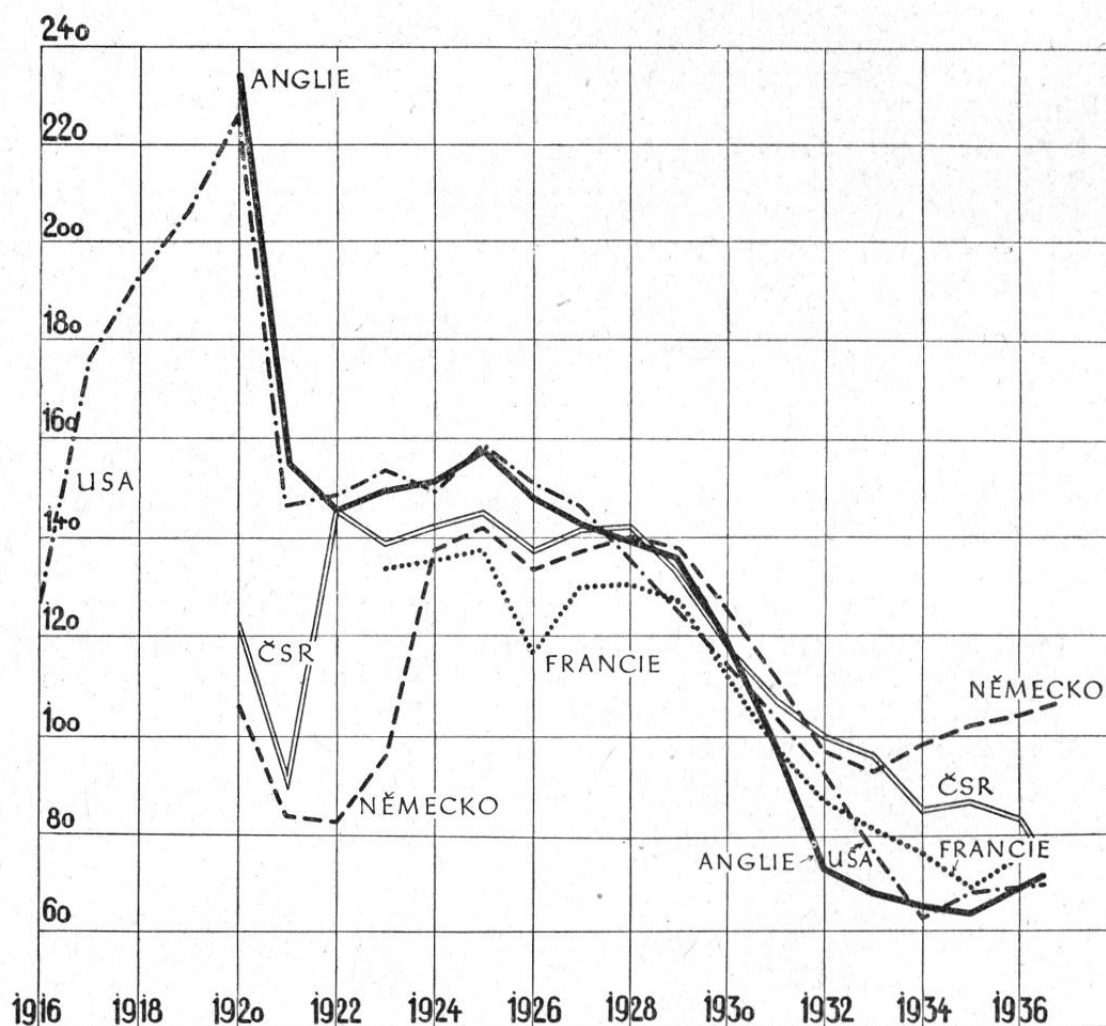

SVĚTOVÝ VZESTUP VELKOOBCHODNÍCH CEN.

Ačkoliv národní hospodářství jednotlivých států jsou v příkrém konjunkturálním vzestupu, světové hospodářství je stále ještě v krizi, která není ničím jiným než trvajícím ještě likvidačním krizí světové války. Svědčí o tom vývoj velkoobchodních cen.

O předválečném vývoji cenovém podává nejlepší obraz „Statistique générale de la France“, kde — v „Annuaire Statistique“ z roku 1911 — je podle Sauerbeckova indexu velkoobchodních cen v Anglii propočten index na základnu roku 1913 — 100, a to ve zlatě.

Cenový pokles ve zlatě od roku 1920.

(Indexy velkoobchodních cen ve zlatě, počítané na základě roku 1913 = 100%, neočištěné od vlivů roční doby. — Podle statistiky Společnosti národů.)

V tomto časovém rozpětí vyvrcholily ceny po napoleonských válkách; v roce 1818 dosáhla cenová hladina 170% úrovně z roku 1913. Pak ceny klesaly až na 121% v roce 1822, načež následoval vzestup a po něm opět pokles v roce 1832 na 106% a v roce 1849 na 89%. Od té doby se hladina cen dosti ustálila, až zase v letech sedmdesátých vystoupila a vyvrcholila roku 1873 indexem 133. Pak následoval skoro trvalý pokles, až roku 1896 činil index cen 73, což byla nejnižší úroveň z celého XIX. století. V té době také indexy cen

v Německu, ve Francii a v Americe klesly na nejnižší úroveň, odpovídající asi 70% hladiny z roku 1913. Od roku 1897 začal nový vzestup cen; v roce 1900 dosáhl index 90, v letech 1902—1903 klesl na 83, pak stoupal dále až na 102 v roce 1912 a v roce 1913 se snížil na 100.

Z následující doby chybí úřední údaje o vývoji cen v Anglii, které nahražíme indexem „Economistu“. Podle něho byla v Anglii cenová úroveň v letech 1914 až 1919 tato: 99, 123, 160, 204, 225 a 235 — při základě cen z roku 1913 = 100. V Unii severoamerické byly cenové indexy podle úředních údajů v těchže letech 98, 101, 127, 177, 194 a 206. V prvních letech války tedy ceny sice stoupaly, ale nikoliv podstatně. Teprve od roku 1917 nastává pronikavý vzestup, který pokračoval ještě dva roky po válce: ceny ve zlatě se proti době předválečné více než zdvojnásobily.

Obraz na straně 144. ukazuje v levé své části, jak ceny ve válce prudce stoupaly; v roce 1920 cenová hladina vyvrcholila a v západních zemích značně překročila ve zlatě 200% úrovně z roku 1913. V zemích se silně znehodnocenou měnou nenastal tak veliký vzestup cen ve zlatě. Tak ve Francii, kde byl frank již roku 1920 odhodnocen na třetinu, dosáhl cenový index ve zlatě jen 189% úrovně z r. 1913. V Německu a v Československu, kde byla měna znehodnocena mnohem více, cenový vzestup ve zlatě byl menší: v Německu (podle Statistisches Handbuch der Weltwirtschaft) dosahoval index cen ve zlatě jen 106% a v Československu (podle Mildschuha) 121%. Tyto středoevropské země se silným znehodnocením měny nebyly tedy roku 1920 účastny velikého vzestupu cen ve zlatě, jaký nastal v zemích s menším znehodnocením měny; v dobách inflace stoupaly zde ovšem ceny v papírové měně.

V důležitých zemích světa se pohybovala cenová hladina ve zlatě — podle indexů, počítaných na základě roku 1913 = 100 — takto:

	Českoslo- vensko	Německo	Anglie	Francie	USA	Japonsko
1920	121	106	231	189	226	262
1921	90	83	156	136	147	194
1922	145	82	145	142	149	188
1923	140	95	150	135	154	193
1924	141	137	151	135	150	172
1925	145	142	158	139	159	166
1926	138	134	148	117	151	170
1927	142	138	142	130	147	162
1928	142	140	140	131	139	159
1929	134	137	137	127	137	154
1930	119	125	120	113	124	136
1931	108	111	97	102	105	114
1932	100	97	73	87	93	70
1933	96	93	69	81	76	55
1934	85	98	65	76	64	48
1935	86	102	64	69	68	48
1936 celý rok	83	104	68	76	69	52
prosinec	74	105	72	70	70	52

Již roku 1920 začalo tak zvané zhodnocování zlata, t. j. pokles cen, který můžeme v dějinách sledovat po každé veliké válce; tak roku 1819 po napoleonských válkách, nebo roku 1873 po válce německo-francouzské. Od roku 1920, kdy se cenová úroveň ve zlatě pohybovala v západních zemích značně nad 200% hladiny z roku 1913, klesly ceny do roku 1924 asi na 150%. V roce 1925 se pokles přechodně zastavil, ale od roku 1926 pokles skoro ve všech zemích pokračoval znovu a trval deset let až do roku 1936, kdy dosáhla cenová hladina nejnižší úrovně, jež v Anglii a Americe odpovídá 64% úrovně z roku 1913, což je hladina podstatně nižší, než byla dosud nejnižší z roku 1896. Od roku 1933 jsou světové ceny opět na vzestupu, ale do prosince 1936 dosáhly v Americe a ve Francii teprve 70%, v Anglii 72% a v Československu 74% úrovně z roku 1913. V západních zemích (Americe, Anglii a Francii) je tedy hladina cen ve zlatě sice vyšší než v letech 1934/35, ale stále nižší, než byla nejnižší cenová úroveň roku 1896.

Zvláštní postavení zaujímá J a p o n s k o, které značněji znehodnotilo v letech 1933/34 svou měnu. Tím klesly jeho ceny ve zlatě až na 48% a do prosince 1936 stoupl tu cenový index ve zlatě teprve na 52% úrovně z roku 1913.

Na opačné straně je N ě m e c k o, které setrvává na formálně neodhodnocené měně. Jeho ceny ve zlatě klesly do roku 1933 jen na 93% a od té doby do prosince 1936 stouply na 105%. Cenový index v Německu ve zlatě je dnes nejvyšší na celém světě.

Cenový index v Č e s k o s l o v e n s k u, počítaný jako u ostatních zemí ve zlatě, byl ještě v roce 1935 a z části i v roce 1936 vyšší, než odpovídalo světovému průměru. Druhou devaluací měny v říjnu 1936 se Československo dostalo k tomuto průměru. Počátkem října 1936 byl cenový index ve zlatě, počítaný na základě r. 1913 = 100, ještě 86; v listopadu klesl na 73, dále pak stoupá v prosinci na 74, letos v lednu na 75, v únoru na 76 a v březnu na 77. Bude-li vzestup pokračovati, odchýlíme se opět od světového průměru.

Pozoruhodný je cenový vývoj ve F r a n c i i. Zde byl v poválečných letech až do roku 1930 cenový index nižší než v Anglii a v Americe. Když Anglie a Unie severoamerická zrušily zlatou měnu a ceny ve zlatě tu klesly, index cen ve Francii se ocitl nad úrovní anglickou a americkou. Deflací se Francie snažila dostat ke snížené úrovni. Bezmála se jí to podařilo, jenže se touto politikou vyloučila ze zlepšení hospodářství, které zatím nastalo v jiných zemích, které nežily pod vnitřním deflačním tlakem. V roce 1936 byla deflační politika opuštěna. Cenový index ve zlatě, který byl v roce 1935 ještě 69%, t. j. o 1 bod vyšší než index americký a o 5 bodů vyšší než index anglický, stoupl v prvním čtvrtletí 1936 na 75%, ve druhém čtvrtletí na 76% a do září na 85%. Teprve devaluací franku klesl v říjnu na 67%, ale od té doby do března 1937 stoupl opět na 76%. Francie je tedy — stejně jako Československo — v nebezpečí, že jí cenová hladina opět stoupne nad světový průměr.

Budoucnost cenového vývoje.

Přehlédneme-li období minulých 120 let, vidíme, že cenová hladina má tendenci klesající. Všechny vrcholky cenového vlnění spadají do let některé války nebo období poválečného. To znamená, že cenový vzestup byl vyvoláván úvěrovou nebo peněžní inflací; naopak omezování úvěrů vyvolává pokles cenový. Nikdy nebývalé smrštění úvěrů, jaké je od roku 1930, způsobilo také pokles cenový na nebývale nízkou hladinu. V roce 1934/35 byla zajisté cenová úroveň abnormálně nízká a následující po ní vzestup je jen přirozenou reakcí. Nynější cenové vzestupy, při nichž ostatně index ve zlatě dosud nikde nepřekročil 77% úrovně z roku 1913, nejsou tedy ničím nepřirozeným a přemrštěným a je pravděpodobné, že budou ještě pokračovati.

Velikým vzestupům cenovým však stojí v cestě značné překážky:

1. chybí stále mezinárodní úvěr;
2. každý vzestup cenový vyvolává obnovení práce v podnicích, které dosud od dob krisových stojí; jejich výrobní kapacity není ještě dosud použito.

Jelikož obnova mezinárodního úvěru jde velmi pomalu kupředu a ježto nevyužitá kapacita stále ještě nepracujících podniků ve světě je velká — a k tomu přispívá politika soběstačnosti zemí (autarkie), jež je opět posilována nedostatkem mezinárodního úvěru — může pokračovat vzestup cenový jenom velmi pomalu. Nejméně deset let může trvat, než bude dosaženo předválečné cenové úrovně ve zlatě. Nevznikne-li nová světová válka, je vyloučeno, že by ceny stoupily k rekordní úrovni, na jaké byly v roce 1920. Stejně je vyloučeno, že by dosáhly úrovně 140%, na které byly v roce 1929, pokud nedojde k podobné úvěrové inflaci jako tehdy. V každém případě můžeme však očekávat, že vzestupný pohyb cenový potrvá.

Karel Uhlig.

Rozhledy

Konjunkturální obraz v únoru.

Vzestup není již obecný a v celku je slabší.

Vzestup hospodářské konjunktury v únoru pokračoval, ale nebyl již zcela obecný a tempo jeho poněkud ochablo. Zatím co dosud všechna konjunkturální čísla sledovala shodně směr vzestupný, zůstávají nyní na dalším vzestupu již jen ona čísla, která jsou ovlivňována vývojem v cizině. Je to dovoz surovin, vývoz potravin a některých hotových výrobků. Naproti tomu vzestup konjunkturálních čísel, podmíněných domácím vývojem — jako nákladní doprava, výroba oceli a těžba uhlí — se zpomalil nebo zastavil. Je tedy citelné celkové zpomalení konjunkturálního vzestupu. Účinek měnové devaluace na vnitřní hospodářství